

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 13 • год. ХСVII • 12 юли 2019 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ИСТОРИКЪТ АКАД. ГЕОРГИ МАРКОВ:

ПРЕВЪРНАХА ИСТОРИЯТА В ЖЕНСКИ ПАЗАР – ТОВА ЗА МЕН, ДРУГОТО ЗА ТЕБ

Пренаписването на
исторически факти е срамно
и няма да доведе до добро

Нашият гост:

Георги Марков е роден в Пловдив през 1946 г. Завършва история в Алма Матер. Специализира в Института за европейска история в Майнц, ФРГ. Професор, д-р на историческите науки, академик от 2008 г. От 1993 г. до началото на 2012 г. е директор на Института по история при БАН. Автор на повече от 25 книги и учебници, написал е десетки студии и монографии. Акад. Марков е член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България и на Тракийския научен институт.

ИНТЕРВЮ НА МАРИЕЛА БАЛЕВА

Страстите около партийните субсидии се оказаха поредната дъвка за политиките. Как тълкува това един историк и прави ли някакви паралели с други времена. Лятото предлага и други теми, които наглед изглеждат Балканската обстановка – вечната тема за македонските и българските герои, както и изборите в Истанбул. По тези въпроси разговаряме с акад. Георги Марков.

- Политическите и обществени дебати около темата за партийните субсидии разпалиха много страсти. Вие като историк как ги тълкувате, правите ли паралели, защо разбирателството е трудно постижимо, академик Марков?

- Преди 30 години беше ясно – партията разполагаше с държавата. Една партия – едни избори и една победа. Сега вече има много партии

и ние възприехме германския модел на финансиране – има държавна субсидия, има и много силни фондации. Всъщност всяка партия си има фондация. „Конрад Аденауер“ е на християндемократите, „Фридрих Еберт“ на социалдемократите и т.н. Те разполагат с достатъчно средства, защото в Германия не се допуска намесата на едрият капитал във властта. Някои говорят за американския модел, но САЩ са друга държава – там има много милиардери. И всички избори там струват все по-скъпо. Открай време там управлява едрият капитал. Тръмп обаче реши да направи изключение – каза, че е милиардер и той ще управлява, защото той има пари. А нашите олигарси не са чак толкова богати, имаме милионери, но милиардери – не. Освен това при нас играта загубява. Нямаме тези политически традиции, както в Щатите. Казват: „Давам ти парите, но искам това и това“ – т.е. ста-

ва сделка. В това отношение най-потърпевши ще бъдат малките политически партии и те просто ще загинат.

- Ако се върнем във времето назад, субсидиите за партиите възникват по времето на правителството на Симеон Саксбургготски. Т.е. от 1989-а година до 2001-2002 г. на практика не е имало субсидии. Това все пак е въпрос на модел.

- Тогава премиерът Саксбургготски каза да видим германския модел, при който партиите не зависят от олигарсите, а да получават държавни субсидии. За нашето бедно положение 12 лева бяха много, а те намаляха субсидията само с един лев. Кое беше възмутително за обществото. Разбира се, ако субсидията е само левче, малките партии трудно биха издържали, може би 3-4 лева ще бъде нормално.

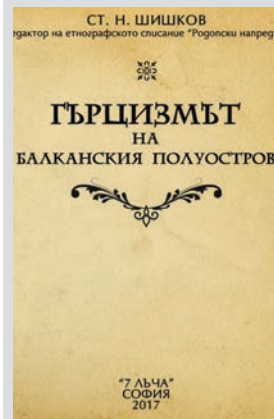
- Сериозно се говори, че намаляването на субсидиите само на левче ще даде възможност за корупция.

- Има и такава теза и тя е възможна. Слави Трифонов може и да се готви за политик, е – видяхме, че в Украйна избраха комик за президент, но политиката днес е шоу по американски. Не бива да се прекалява с това шоу. Един лев наистина е много ниска субсидия, може би 3-4 лева да е нормално, но това го казвам без да съм специалист, все пак съм историк. Според мен обаче трябва да има държавна субсидия. Видяхме как Бойко Борисов хвана картата на популизма, макар че може и да използва любимия си принцип „проба-грешка“. Неговата партия има много пари, ГЕРБ е в най-доброто финансово състояние. За БСП не зная как са, но ето – техните милионери пък са разделени, може и да са в трудно положение. ГЕРБ имат предимство, и Борисов реши да влезе в със сила в популизма. Убеден съм, че това предложение работи за ГЕРБ, а не за другите партии.

- Помним резултатите от един референдум преди няколко години, когато много българи гласуваха за левче субсидия, дори имаше искания да няма и левчето. Вълната на омраза към партиите днес също е силна. Така ли е?

- Има омраза, но ако партиите бъдат лишени от всякакви субсидии или пък тя остане само 1 лев, то наистина те ще бъдат принудени да търсят пари – било от български олигарси или, не дай си Боже, от чужбина. Точно тогава има опасност за националната ни сигурност. Затова трябва да не се поддаваме на вълната на Слави Трифонов. Едно е да си водещ на най-популярното шоу почти 20 години, друго е да правиш политика чрез шоу.

Продължава на 2-а стр.

„ГЪРЦИЗМЪТ НА
БАЛКАНСКИЯ
ПОЛУОСТРОВ“ ОТ
СТ. Н. ШИШКОВ
ИЗЛЕЗЕ НА
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
СЛЕД БЛИЗО
СТО ГОДИНИ

Четете на стр.4

СРЕЩА В СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА

На 21 юни т.г. се проведе среща на представители на ръководството на СТДБ с кмета на Столичната община Йорданка Фандъкова. Обсъдени бяха съвместните инициативи на Съюза и Столична община – предстоящото изграждане на метростанция „Тракия“ и проекта за нейното вътрешно оформление, проекта за изграждане на паметник на Капитан Петко войвода в алеята на бележитите българи в Борисова градина. Председателят на СТДБ Красимир Преманов запозна кмета на Столичната община с хода на подготовката за отпечатване на Енциклопедия „Тракия“. В срещата участва и зам. председателят на Централното ръководство на СТДБ Краснодар Беломорски.

С решение на Централното ръководство на СТДБ Йорданка Фандъкова беше наградена с юбилеен медал „175 години от рождението на Капитан Петко войвода“. Г-жа Фандъкова благодари сърдечно за отличията.

Д-Р ВАНЯ ИВАНОВА

ЮБИЛЕЕН МЕДАЛ ЗА ПРОФ. ДЕЛЧО ПОРЯЗОВ

На 21 юни 2019 г., по решение на ЦР на СТДБ председателят на Съюза Красимир Преманов връчи юбилеен медал „175 години от рождението на Капитан Петко Войвода“ на видния деятел на тракийското движение проф. Делчо Порязов. това е повод да си припомним неговото родолюбиво дело.

Той е роден през 1932 г. в с. Горно поле, Хасковско. Потомък е на бежанци от Беломорска Тракия. Средното си образование получава в гр. Харманли. Две години учителства в родния си край, а през есента на 1952 г. се записва да следва във Висшия финансов стопански институт (ВФСИ) в гр. Свищов, днес Стопанска академия „Д. А. Ценов“. През 1957 г. завършва с пълно отличие и златен медал специалността „Финанси и кредит“. През с.г. е избран за асистент във ВФСИ, а през 1971 г., само на 38 години, става професор. Специализира финанси в Сорбоната – Париж и във Финансовата академия в Москва. Името на проф. Д. Порязов е знаково в развитието на българското висше икономическо образование. През 1968-1974 г. той е ръководител на катедра „Финанси и кредит“, в периода 1966-1969 г. е избран за декан на Финансовия факултет, от февруари 1969 до ноември 1972 е заместник-ректор, а от ноември 1972 до м. януари 1975 г. е ректор на ВФСИ в гр. Свищов.

Продължава на 2-а стр.

ПРЕВЪРНАХА ИСТОРИЯТА В ЖЕНСКИ ПАЗАР...

Продължение от 1-а стр.

Трябва да има мярка. Помним още Жорж Ганчев, който внесе елемент на шоу в българската политика с думите: „Не ме гледай тъпо, българино!“ Това тогава правеше впечатление.

– Освен за партийните субсидии, политическото лято започна и с много страсти по една друга тема – за Гоце Делчев, която нашите съседи – македонците навиват като макара. Вие – историците, предвидихте, че това може да се случи, защото се оказа, че създадената комисия за историческите факти нищо не можа да направи.

– То и нямаше как да направи, защото тук става дума за употреба на историците. А това е най-гадното нещо. Историците бяха употребявани много преди 1989-а, сега се случва същото. Съжалявам, че трябва да кажа това за колегиите. Ето, гърците държаха 30 години Македония далече от НАТО и успеха. Подходът им беше печеливш. Отказаха Скопие от т.нар. антично наследство за Александър Македонски. А ние подписахме договора с македонците, за да угодим на чичо Сам (САЩ). Получи се така, че политиците казаха: „Ето, тук има едни историци, те ще свършат работа“. А наистина предварително беше ясно, че комисията няма как да помогне. Все пак вече доста поколения са възпитавани в друга история. Самият Никола Груевски преди 4-5 години беше казал: „Как така българите имат градове, които се казват Гоце Делчев и Сандански? Това са наши национални герои. Аз това съм го учил в училище!“ Е, да, но той е учил една фалшифицирана история с промит мозък. Преди година заявих на нашата външна министърка Захариева, че в политиката и дипломатията могат да се правят фалшификации, но в историята не могат. Захариева се беше похвалила, че македонците признали Самуил за цар на българите. Нищо подобно, те казаха: „Да, голямо е царството на цар Самуил. Но той първо е цар на македонците, той е наш. А след това е цар на българите, на ромеите“ и т.н. Както Иван-Асен II е цар на българите и на ромеи.

– Новият президент Стево Пендаровски и той скандализира с изказването си, че Гоце Делчев е българин, но искал да се бори за независима македонска държава.

– Това е също пълна глупост! Нашият академик Любомир Милетич е събрал спомените и на Гоце, на Даме Груев и те три пъти са издавани. Даме казва: „Ние знаехме, че няма да има второ Съединение, няма да има втора Източна Румелия, съседите ни няма да позволят това да стане. Ние се борим за автономия, искаме автономна Македония, но с бъдещо присъединяване към България“. Все още македонците не са се опитали да си „присвоят“ и големият българин Иван (Ванче) Михайлов.

– Политиците ни допитват ли се по този проблем до вас – историците, искат ли съвети как да действат в тази ситуация?

– Колегите, които са в тази българо-македонска комисия, са добри историци, сигурно има какво да им кажат. Но те всички са минали през Външно министерство и се правят на дипломати. Исторически не могат да се правят компромиси и да те опрат до стената с някоя нова теза. Те нямат моралното право да ровят костите на нашите герои...

– Г-жа Захариева не подходи ли малко погрешно към тази българо-македонска комисия, може би от Външно имаха едни очаквания, а македонците пак се опитват да си присвояват костите на нашите?

– Ние политиците излязохме по-смели и от историците. Много моля - не зная доколко министър Захариева е запозната с историята на българите в Македония, но компромиси не трябва да има. Та съседите ни в една сутрин на 1945-а са се съ-

будили македонци. Не може да приемем тяхната теза, как така държавата ни ще преглътне този цинизъм? САЩ ще пробутат Северна Македония в НАТО, това е ясно. Чичо Сам гони Дядо Иван от Балканите, обаче за Европейския съюз това е доста по-сложно. Там лесно няма да стане, а и чичо Сам няма как да ги пробута, защото няма интерес. Както Любчо Георгиевски каза преди години: „Ние трябва да признаем българското минало до края на Втората световна война 1944 г. А София трябва да признае настоящето – че Тито е създал някаква македонска нация. Те обаче казаха: „Как така, ние щом имаме македонска нация, трябва да имаме национални герои“. Още като бях директор на Института по история към БАН те казаха: „Много са героите. Гоце Делчев, Даме Груев и Яне са наши. Вие си вземете Тодор Александров и Иван Михайлов.“ Тогава още не бяха посегнали и на Тодор Александров... Такова разпореждане с историята е кошунство.

– Нещо като разпределение на порциите – при кого да е супата, при кого основното ястие и при кого десертът?

– Ето това правят. Виждате още от „предложенията“ им: за Илинденско-Преображенското въстание казват: Ние си имаме Илинденско, вие вземете Преображенското. Моля?? Това да не е Женския пазар! Няма как да стане. Никакви компромиси.

– Истината обаче е, че всичко това е заложено преди десетки години и тази бомба все трябва да

избухне.

– Няма как да се откажем от българската история в Македония! Това те трябва да го разберат, а ние не трябва да плюем върху себе си и върху гробовете на нашите предци. Та тези млади юнаци са загинали за една национална кауза, но това не е каузата за независима македонска държава.

– Случващото се сега не е ли резултат от новата политика на ЕС за пренаписване на историята, за скриване на някои факти уж за да вървим към едно по-обединено общество?

– Да, точно това е. Казват ни сега: оставете националната идентичност, гледайте европейската. Не съм много наясно с това, което се случва сега, но чувам как са събирали учителите по история в Банкя. 700 учители! Появиха се изказвания и на Цветан Цветанов, и на Касим Дал, искат да спрат учебника по история за 10-и клас. Тезата им е, че новият учебник по история не отразявал изстъпленията на комунизма и трябвало да се спре. Тоест искат да се пренапише колко лош бил комунизмът. Ама кои сте вие, какво разбирате вие от история? Цветанов ли, който е плод на тази система? Или пък Касим Дал. Трябва да престанат да употребяват историците, ако имат способност да правят история. Историците пишат историята, а не политиците! Срам нямат някои хора...

– Лято е, но на Балканите ври и кипи. Една друга тема днес е много коментирана – това е победата на опозиционния кандидат Екрем Имамоглу за кмет на Истанбул, което може

би изненада някои наблюдатели. Как да тълкуваме случилото се в Истанбул?

– Когато говорим за този огромен град с над 15 милиона души население – това е икономическото сърце на Турция, трябва да се знае, че там живеят и 2 милиона кюрди. И според мен точно те решиха избора за кмет. Тези избори наистина бяха решаващи. Самият Ердоган каза, че който загуби Истанбул, губи и Турция. И изведнъж този авторитарен владетел, новият султан, получи удар в челото. И то точно в града, откъдето е започнал кариерата си. Но трябва да правим разлика – Истанбул не е Турция. Ердоган има широка опора сред безпросветните, в Анадола. Една моя колежка от истанбулски университет ми каза още преди години: Ако избираме Ердоган в нашия университет, той няма да получи повече от 5-10%. Турците имат интелектуален елит, който е против Ердоган. А той хвърли по затвори журналисти, ректори, генерали... Но едва ли скоро ще може да разруши мавзолея на Ататюрк и да построи своя пирамида за себе си.

– Анализатори вече коментират, че светският елит в Турция е започнал да се преориентира. Кой е основният проблем на Турция в резултат на управлението на Ердоган?

– Според мен това е рязката поляризация в турското общество и противопоставянето на религиозно-консервативните кръгове на прозападно ориентираните в страната. Всъщност точно това се случва в момента. Ердоган се самозабрави. Той

управлява и изведнъж получи юмрук в лицето. Доста турци вече разбират, че това е връщане назад в историята и той няма как да възстанови Османската империя, няма как да върне времето назад.

– Ердоган обаче е хвърлил милиарди в Югоизточна Турция – днес тя изглежда като от картичка. Толкова много жилища са построени, пътищата са перфектни, хората там няма как да не оценят стореното.

– Това е вярно, но самата Турция има 500 милиарда дълг. Но в Турция няма свобода, има свирепа цензура, затвори... Западът хвърли много капитали в Турция, но вече започва да изтегля част от тях. Защото тепърва ще има социални сътресения там и съпротивата ще се засилва. А ние трябва да внимаваме много с турските инвестиции. Те са несигурни, защото са политически и са за влияние. Турската икономика е в криза и скоро няма да се измъкне от нея. Ердоган е магаломан, виждате колко милиарди хвърли за новото летище в Истанбул.

– В Гърция също става интересно, а между Сърбия и Косово конфликтът се разраства...

– Така е, в Гърция най-вероятно ще има нови управляващи – „Нова демокрация“. Сърбия и Косово са в бойна готовност. Трябва много да внимаваме, вътрешно-политически нещата трябва да се успокоят и да не се изострят, защото около нас има достатъчно пожари в съседните страни. В Прищина има булевард на името на Бил Клинтън и негов паметник в цял ръст. САЩ залагат изключително много на Косово, там е тяхната най-голяма база на Балканите. И НАТО пак ще се намеси срещу Сърбия, в това няма съмнение. (в.,Труд“)

ЮБИЛЕЕН МЕДАЛ ЗА...

Продължение от 1-а стр.

Автор е на десетки монографии, студии, статии, доклади, рецензии и учебници в областта на бюджета, кредита, парите, националния доход и банковото дело. Научните му постижения намират практическа реализация в управлението на икономиката. През 1984 г. е назначен за заместник-министър на финансите и успоредно с това преподава във Висшия икономически институт „Карл Маркс“, сега УНСС. Хонорарите, получени от преподавателска дейност проф. Порязов дарява на ВФСИ „Д. А. Ценов“ в Свищов за изграждане на специализиран кабинет по финансово и банково дело. От началото на 1989 г. проф. Порязов е назначен за вицепрезидент на Международната банка за икономическо сътрудничество в Москва. Проф. д-р Делчо Порязов активно участва и в живота на българската научна общност. Той е дългогодишен член на Съюза на учените в България, а от 2004 г. до 2013 г. е председател на Управителния съвет

на икономистите в България. Специално внимание заслужава един малък, но изключително важен шрих от биографията на човека Делчо Порязов. В края на 2002 г. в един столичен вестник се появи гневно писмо до премиера и до министъра на образованието, в което проф. Порязов се обяви против предвиденото закриване на училището в родопското село Припек. В знак на съпричастност и несъгласие с безумията на бюрократите, той дарява на село Припек 15 хиляди лева собствени средства за заплати и осигуровки на съкратените учители. Дали от неудобство или поради други причини, „реформаторите“ не закриват училището. С дарените от професора пари директорът ремонтира физкултурния салон на училището в Припек, а останалите пари се съхраняват в банка в Кърджали. По повод на случая „Припек“, проф. Порязов смята, че „на бюджета“ не бива да се гледа от началническа камбанария. Като доказан финансист той твърди, че държавният бюджет е конструкция, която трябва да

се съставя само след като се знаят потребностите и възможностите на всяка община в страната. Тази констатация е добре да осмислят съвременните български финансисти и законотворци, които прекрояват по няколко пъти бюджета, но дали от това има полза цялото общество?!

Малко известен факт е, че с лични средства, дарени от проф. Делчо Порязов е построен и параклис в родното му село Горно поле, Хасковско. Неговите изяви на дарител записват името му сред имената на онези родолюбци, които са оставили трайна диря в родната история чрез възвисяването на човешкия дух над меркантилното. В защита на идентичността си като всеки тракиец, проф. Порязов има потребност да съхрани миналото на тракийските българи, тяхната история, традиции и културно наследство. Това е една от причините, поради която той ревностно защитава тракийската кауза. Неговата голяма болка е разпокъсана Тракия между България, Гърция и Турция и геноцидът над

тракийските българи, на който посвещава своята книга с идентично заглавие: „Погромът над тракийските българи през 1913 г.“. Историческото съдържание на труда има съвременен характер. Професорът обобщава, че преднамереното, планомерно и масово изстребление на тракийските българи представлява геноцид, който е извършен от Османската империя две години преди арменския.

Заслугите на проф. д-р Делчо Порязов като учен, преподавател, общественик и родолюбец са високо ценени. Доказателство за това са отличията, които са му присъдени: „Заслужил деятел на науката“, ордените „Св. св. Кирил и Методий“, „Червено знаме на труда“, „Народна република България“. През 2008 г. става носител на най-високия орден на България „Стара планина“ I степен за заслуги към Република България в областта на висшето образование и науката, както и финансовата теория и практика. Днес проф. Порязов прибави към колекцията си още една заслужена награда – юбилеен медал „175 години от рождението на Капитан Петко Войвода“, връчена му за заслуги към тракийската кауза.

ПАЗАРЛЪКЪТ ЗА ГКПП „МАКАЗА-НИМФЕЯ“ И ГРЪЦКИТЕ СТРАХОВЕ

ГЕОРГИ КУЛОВ

Пет години след отварянето на ГКПП „Маказа-Нимфея“ той вече не е в състояние да поеме натоварения трафик за Гърция. Пунктът е втория по натовареност на границата с южната ни съседка след ГКПП „Кулата-Промехон“. С всяка изминала година трафикът се увеличава драматично. През 2017 през ГКПП „Маказа-Нимфея“ са успели да минат над 1,1 милиона автомобили с повече от 3 милиона пътници. От началото на 2018, преди летния сезон, т.е. само за първите пет месеца, оттам вече са преминали близо 300 000 автомобили с повече от 800 000 души. До края на август 2018 статистиката отчита 3 млн. пътници.

Пътят през ГКПП „Маказа-Нимфея“ е част от Международния коридор №9, който свързва балтийските държави с пристанищата на Средиземно море. Той следва трасе, използвано от хилядолетия. Трасиран е още през античността от монетите на гръцките колонии по Егейското крайбрежие. Разкритите край него археологически находки и обекти доказват това. Днес близо 30% от целия трафик към Гърция минава през „Маказа“. В периода юни-септември се наблюдава и ръст на преминаващите от трети държави – Турция, Румъния, Молдова и Русия. От 2017 насам значително се увеличиха и пътуващите от Украйна.

Тапите на ГКПП „Маказа-Нимфея“ бяха прогнозираны още по време на изграждането на пътя през него, продължило 12 години. Това направи известният ни географ акад. Марин Деведжиев, основател на Българското геополитическо дружество. Той бе категоричен, че България трябва да изгради класически транспортен коридор с четирилентов път и железопътна линия. При гостуването си на Клуба за българо-гръцко приятелство „Елада“ в Кърджали, акад. Деведжиев прогнозира, че обикновено шосе през прохода Маказа ще се окаже недостатъчно за големия трафик, който се очаква. Ученият се обяви за излаз на България на пристанище на Бяло море и припомни, че според Ньойския договор от 1919, Гърция има ангажимент да осигури на страната ни икономически излаз на Егея (1). Това е било възпрепятствано от Балканския пакт преди Втората световна война и от НАТО, по време на студената война, но в наше време реални политически мотиви за това вече не съществуват, посочи акад. Деведжиев.

Споразумението за отварянето на ГКПП „Маказа-Нимфея“ бе подписано през далечната 1995. Договорката беше постигната от кабинета Виденов и правителството на ПАСОК. На пръв поглед, гръците преодоляха своето недоверие и страховете от северните си съседи. Както е известно, България е владяла Западна Тракия до 1918 и я окупира през Втората световна война.

Стъпката на Атина е плод на преосмислена стратегия. Въпреки

това обаче е неизлечим споменът за българо-турската съпротива срещу Ньойския диктат в началото на двадесетте години на миналия век, когато общи чети воюват срещу гръцката армия в Беломорието (2).

1995 е ключова за Гърция по отношение на мюсюлманите в Западна Тракия. Под натиска на Европейския съюз, южната ни съседка променя политиката си спрямо българите мохамедани. Тя ограничава рестриктивните си мерки спрямо тях и дори се опитва да ги обособи като помашки етнос, със свой език, буквари и речници. За Гърция, българите мохамедани са основния потенциален проводник на българско влияние. София обаче не реагира на тези стъпки на Атина. Тогавашият външен министър Георги Пирински кани своя колега Теодорос Пангалос в сърцето на Родопи, в Смолян. Докато свири родопска каба гайда двамата министри се договарят да бъдат открити три гранични контролно-пропускателни пункта: „Гоце Делчев-Драма“, „Рудозем-Ксанти“ и „Маказа-Нимфея“. Така, заради желанието икономически излаз на Бяло море, дипломатията на кабинета Виденов жертва „помашкия въпрос“ (3).

Гърция отчита и силното влияние на Турция върху мюсюлманското население у нас. Според проф. д-р Никола Аврејски, всеки непредубеден анализатор отбелязва, че Анкара манипулира мюсюлманите в България (4). Гърция опередено се страхува от взаимодействието на мюсюлманските общности от двете страни на границата, демонстрирано при публични прояви, като почитането паметта на загиналия при катастрофа депутат от гръцкия парламент д-р Садък Ахмет например.

Голяма роля за стопяването на недоверието у южните ни съседи играе Клубът за българо-гръцко приятелство „Елада“ в Кърджали с председател Васил Байданов. На 20.10.2013, т.е. дни след отварянето на ГКПП „Маказа-Нимфея“, Клуб „Елада“ се побира в организацията „Тракики Етерия“ от гръцкия град Комотини. Васил Байданов споделя, че организацията му работи за българо-гръцкото приятелство от 1990 насам. Тя е първата, поставила въпроса за отварянето на граничния контролно-пропускателен пункт на прохода Маказа. Отварянето на границата дава възможност за укрепване на връзките между двата православни народа, както и за засилване на икономическите и културните контакти, отбелязва Байданов. Той припомня, че на 21 март 1991 са запознали с идеята тогавашният кмет на Комотини Георгиос Папандреи. Проведени са и много крайгранични срещи. „Вие имате добри приятели и братя. Бог да благослови този ден“ – заключава Байданов. Двете организации декларират:

„като се има предвид общата историческа съдба на Тракия и предизвикателствата, срещу които се изправят двата общовярващи народи, единодушно решили да се побратимят, с цел допълнително засилване на връзката между тях, да се задълбочи взаимното разбиране и съвместни инициативи в културни и научни области да решават заедно всякакъв вид проблеми, които възникват“. Протоколът подписан между двете организации е пример за това, че, когато се налага гръците могат да преглътнат тяхната „Мега-идея“. Както е известно, в нея винаги са присъствали два компонента: западащата Османска империя като обект на външна подялба, от една страна, и славянският фактор, като претендент за османското наследство или на част от него (5).

Гръците обаче имат и други притеснения и те са икономически обосновани. Южните ни съседи

ролопровода АМБО, планиран да свърже Бургас с Вълора. Той е провален със съвместните усилия на Русия и Гърция, твърди арх. Христо Генчев. Той отдава това на геополитическото правило за ядрото и периферията. Ядрото на Балканите, в случая България, Македония и Албания, губят от периферията, в която е и Гърция (9).

Русия направи още една стъпка. Тя договори изграждането на газопровода „Турски поток“ с Турция, като все още има вероятност една от двете тръби да мине през Гърция (вместо през България). Така Гърция ще спечели повторно. Освен това Европейският съюз също й дава предимство чрез изграждането на интерконекторната връзка Гърция-България, която ще ни направи зависими от южната ни съседка (все пак, появилите се през ноември 2018 сигнали, че втората тръба на „Турски поток“ ще мине именно през страната ни, вдъхват надежда, че това ще се промени, макар в Атина да правят всичко възможно за да не го допуснат).

гледат на отварянето на пътя през прохода Маказа, като неотменима част от реализирането на т.нар. „Голям шлем“ на президента Георги Първанов (6). Ще припомним, че през 2008 тогавашният български държавен глава подписа с руския си колега Владимир Путин споразумение за реализацията на три проекта, които според него трябваше да превърнат страната ни в енергиен център на Балканите. Това бяха петролопроводът Бургас-Александруполис, газопроводът „Южен поток“ и АЕЦ „Белене“ (7). Русия на Путин се стреми да стане енергийна сила № 1 в света. САЩ също са наясно, че „настъпление“ на Русия се развива именно на „енергийния фронт“ и се стараят да му се противопоставят със всички възможни средства. Както отбелязва главният редактор на „Геоенергетика“ Борис Марцинкевич, противопоставянето в енергетиката е първостепенно за двете страни, а всичко друго остава на втори план (8).

Това добре се разбира от гръцката страна и тя постави като условие за отварянето на ГКПП „Маказа-Нимфея“, реализацията на петролопровода „Бургас-Александруполис“. Според проф. д-р арх. Христо Генчев обаче, това е само претекст. Истинска битка беше срещу пет-

среща с представители на гръцките власти в Кирково е повратна за изграждането на пътя. До онзи момент гръците бяха загърбили изграждането на шосето от тяхна страна. Сега се обърнаха с лице към проблема. С това се ангажираха категорично и номархът на област Родопи и кметът на Комотини, подчерта Марин Деведжиев.

При посещението си в Кърджали през 2008 бизнесмени от Комотини споделиха с оптимизъм, че подписването на договора за изграждането на Петролопровода Бургас-Александруполис ще заздравее доверието между България и Гърция. Това стимулира Гърция да работи за бързото отваряне на прохода Маказа. Въпросът е преди всичко политически. Въпросните бизнесмени представляваха Търговско-промишлената палата „Родопи“ в Комотини, а делегацията им се водеше от Андониос Франдзис, главен секретар на палатата. Домакин от българска страна пък беше Кърджалийската търговско-промишлена палата.

Пак през 2008 тогавашният председател на Търговско-промишлената палата в Комотини Николаос Ангелидис заяви в интервю за в. „Нов живот“: „Считаме, че проектът за път през Маказа е от стратегическо значение за нашия регион. Ние сме по-добре развития съсед. Контактите ще допринесат за напредъка на вашия регион. Южна България ще се развие с ноу-хау и услуги предоставени от нас. Стоки, които поради високата стойност на транспорта в този момент не могат да се докарат от други страни, ще се превозват от окръг Родопи. Конкретно, това се отнася за строителните материали – алуминиеви профили, тухли, облицовъчни камъни. Всички те ще задоволят нуждите на строителството в България. Ще предоставим и високотехнологични услуги, от които България има нужда. По този нов път или ние ще ги транспортираме, или вие ще дойдете да ги вземете от Комотини“. Според Ангелидис: „Важна е и туристическата вълна, която очакваме. Казват, че в България потребителят е с ниска платежоспособност, но при нас има глад за клиенти. Цяло българско поколение е израсло с идеята за Бяло море. Черно море се обсеби от циментови курорти и вече не е същото. Качествените туристи в България искат да дойдат тук при нас. А те разполагат с финансови възможности“.

Въпреки оптимизма на южните ни съседи обаче, пътят се строи 12 години. Обещанията бяха големи. Ето и мнението на тогавашният кмет Тасо Вавацис, споделяно през вече далечната 2005: „70 млн. евро ще струва изграждането на гръцката отсечка на пътя от Комотини до Маказа. 20 млн. евро са осигурени от европейската програма „Интеррег III“, а останалите 50 млн. евро са принос на гръцката държава. Средствата ще бъдат преведени до края на годината“.

Продължава в следващия брой

„ГЪРЦИЗМЪТ НА БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ“

„Историко-политическото и етнографско есе“ на Стою Н. Шишков излиза на български език след близо век

През 1919 г. година в Пловдив излиза на френски език книгата на Стою Н. Шишков (1865-1937) „L'HELLENISME dans la peninsule balkanique“. Авторът я определя като „историко-политическо и етнографско есе“. Тя е написана в навечерието на подписването на позорния Версайски договор през 1919 г. Нейните страници са изпълнени с факти и материали, събрани от Шишков през целия му живот, които отразяват продължавалата векове наред пагубна гръцка политика спрямо българите и обитаваните от тях земи. Шишков освен исторически източници, включително и гръцки, използва и наблюденията си в Македония и Беломорска Тракия – Министерството на външните работи му възлага да напише изложение в защита на тези земи с коренно българско население. Излиза официален документ „Българският въпрос и балканските държави“, но Ст. Шишков не е доволен от „дипломатичния“ вариант на изложението на Външното министерство, особено в частите, отразяващи гръцките домогвания. Затова „набързо стъкмява“ своя „историко-политически и етнографски труд“ „Гърцизмът на Балканския полуостров“ и го издава на собствена сметка на френски език. Изпреварвайки подписването на Версайския договор той разпраща книгата на дипломатическите представители в София, на свои приятели – учени и общественици в Европа и страната. замисля да я преведе книгата на български, но се отказва поради недостиг на средства.

И ето книгата вече я има на български език, благодарение на внука на Ст. Н. Шишков Николай Щърбов, който е и нейният преводач. Така той изпълнява съкровено желание на дядо си да види книгата и на родния си език (изд. „7 лъча“). В предговора преводачът изтъква, че причините да бъде преведена и отпечатана на български език са три. Първата – близо век тя е недостъпна за изследователи, които не владеят френски език. Така се запълва една празнина сред публикуваните творби на родопския книжовник, етнограф, историк и общественик. Втората причина, че това, което пише Шишков за отношението на гръцките духовници към

Българската патриаршия и православния български народ, се повтаря и в XXI век – пример е поведението на Вартоломей I, титулован като „Архиепископ на Константинопол - Новия Рим и Патриарх Вселенски“. И трето – не можем да отминем с мълчание, че някои родни богословски и медийни гласове оправдават и защитават гръцките претенции. В страниците на книгата на Ст. Н. Шишков читателят ще разбере с каква страст гърците са опустошавали и изгаряли всички българско – ръкописи, книги, учебници, географски карти, икони и пр. написани на кирилица.

Книгата проследява делата на елинизма, тя започва с описание на Балканския полуостров до идването на славяните през V век, опитите за елинизирание им, поведението на Византия и Вселенската патриаршия срещу български народ през IX до XV век, както и след нашествието на турците, борбата на гърцизма срещу националното и духовно пробуждане на нашия народ. След това са описани панелистичните асимилаторски стремежи след създаването на кралство

ПРИПОМНЕНИ СТРАНИЦИ: За сръбско-гръцките стремежи в ущърб на българския народ

... През 1885 г. се извършва Съединението на Източна Румелия с Княжество България. За това не е било поискано съгласието на Русия и тя се противопоставя на младото Княжество. Оттогава руската дипломатия се обръща на страната на сърбите, като насърчава идеите им за величие, в ущърб на българите. Освен това, в Санкт Петербург са вярвали, че силна Сърбия ще бъде солидна бариера срещу целите на Австрия на юг.

Затова руските консули в Македония започват открито да застават на страната на сръбската пропаганда, докато в предишни години винаги са били против тяхната партизанска дейност. Така например, в доклада си от 12 февруари 1885 г., руският имперски консул М. Х. Скрыбин никъде не споменава за съществуването на сръбско населено място, семейство, църква или училище в описанието си за областите на вилаета Монастир (дн. Битоля – бел. ред.) и в сведенията за преброяването на населението според религия, националност, производство и търговия. Той посочва, че в целия вилает на Монастир има 490 местности, обитавани от българи, 11 от власи, 16 от турци и 103 са със смесено население. Според преброяването по националности там, в този вилает е имало 52 000 турци, 235 000 албанци, 255 000 българи, 12 000 гърци, 29 000 власи, 3000 евреи, 6950 цигани и нито един сърбин.

След това започва такава безмилостна пропаганда, чиито успешни стъпки светът не познава. В началото сърбите се преструват, че в Македония е живяла аморфна маса от славяни, които по своя език и начин на живот са в еднаква степен роднини на сърби и българи, а след това заявяват, че това е чисто сръбско население. Най-накрая те открито обявяват, че независимо от етническата си физиономия, Македония трябва да принадлежи на Сърбия, тъй

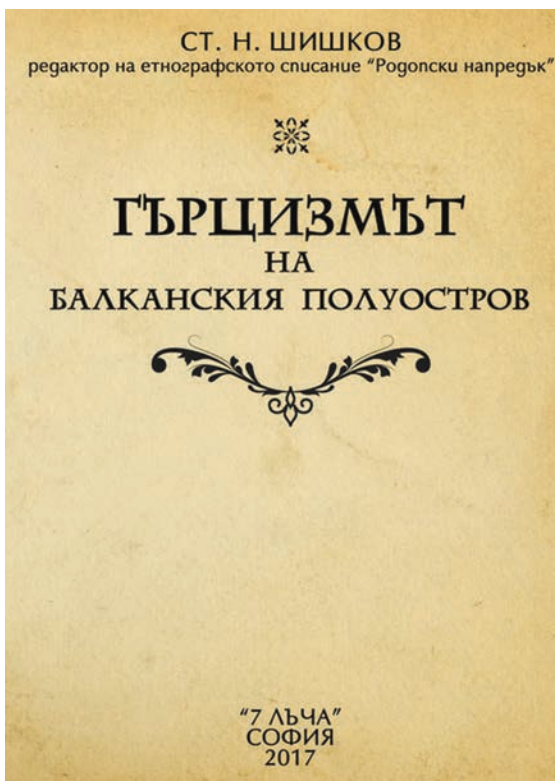
низация, смятала, че ако не успее да върне всички от полуострова под железния си жезъл, тя би могла с помощта на сърби неразколници да запази своята власт над упоритите българи от Македония. Това до голяма степен е обслужвало сръбската пропаганда. Като признават върховната власт на Вселенската майка, сърбите лесно я убеждават,

че ако тя даде на митрополитите им сръбско гражданство, те биха могли да приобщат най-нещастното население на северна Македония. Самите гърци са скандализирани, виждайки как Белград изсипва пари за финансовото им подпомагане. В този момент на обединени усилия, сърбите и гърците са склонни да се запази статуквото, т. е. да се поддържа ужасния турски режим, за да имат време да претопят в елинизъм или сърбизъм българите от Тракия и Македония.

Това са причините за спешните преговори, в които заедно се бяха хвърлили Атина и Белград по време на Съединението на Източна Румелия със северното Българско княжество. Затова пък протестите, с които милостивите гласове на Запада винаги са се извисявали и най-вече всеобхватните реформи за подобряване съдбата на нещастното християнско население, с които през 1907 г. великите сили се ангажираха в Турция, допринесоха наистина до пълен провал на сръбско-гръцките политически стремежи.

Ние все още чуваме такива крясъци на тревога, веднага щом някоя българска област има смелостта да защитава по-енергично националните си, църковни или образователни права. Този необявен, но близък съюз между гърци и сърби срещу съществуването на българския народ като етнос и националното му развитие, датира още от времето на гръцко-българския църковен сблъсък...

От „Гърцизмът на Балканския полуостров“

Гърция, както и след Берлинския договор в Македония и Тракия, борбите срещу Българската Екзархия, налагането на гръцки език в училищата, поведението на гърците в Македония от началото на Балканската война до 1919 г. Има и обобщаващи глави като „Жестокостта като вродена черта на гърците“, „Гръцката нетърпимост към другите религии и народности“, „Неканоничността на схизмата“ и др. Да си припомним за съюза на гърци и сърбии срещу българите.

ХАЛАЧЕВАТА ЧЕТА ТРЪГНА ОТ ВРЪХ ПАПИЯ

ПАНАЙОТ МАДЖАРОВ

Изтъкнатият изследовател на Странджа, на Илинденско-Преображенското въстание и фолклора на източнотракийските българи Панайот Маджаров, починал преди година, остави непубликувани документално-публицистични материали за въстанието и неговите герои. Ето разказът на П. Маджаров за войводата Димитър Халачев.

В четата влизаха още Недялко Куртев, Стоян Томов, Петко Николов, Димитър Ефтимов, Петко Жребечков, Георги Градев, Петко Коцакев, Стамат Георгиев, Тодор Топавичаров – всички от Мал-

то се проявили. Слънцето залягаше гора. Халачевата чета се събра на Папея. В Шести революционен участък нямаше турски села и гарнизони. Определена четата за нападения на Василико.

Халач войвода поведе кримкарите с военна тръба. Съставен бе плана за нападение на Василико. Разполагаха със 129 четници – 20 души с манлихери, 5 с бердани и мартини и 100 кримкари. Към тях се присъединиха македонските въглища-ри с брадви и ножове. Македонците служиха и за куриери, защото познаваха Василико.

Герджиков и Варналията поеха нападенията на телеграфопощенската станция. Загорски огради Старо Василико. С групата си Георги Костадиев ще подпали турската преселническа махала. Брадварите ще насекат телеграфните стълбове. Сигналът за нападение ще стане с бомба, хвърлена от групата на Герджиков. Знакът за отстъпление ще дойде от тръбата на Халачев.

Планът за нападенията на Василико е окончателно съставен. Отпочинали момчетата се групираха. Всичко ставаше при високи разговори и шепи. Не пазеха тишина и не се криеха. Булото на тайнственост и тревога бе отхвърлено. По време на вдъхновената реч на Герджиков морето светна откъм Махияда. Руската ескадра във водите на Черно море започна своето учение.

Запалил турската махала, Костадиев се устреми да подпали село Потурнак. Бягаха потурначани и войни към близкия пост и морето. Групата на Герджиков обхвана северния бряг. Селяновата група южния бряг на Василико. С бомбен гръм нападнаха казармата. Ехтеше тръбата на Халачев. Във въздуха цареше продължителния възглас „Ура!“. Казармата бе оградена. Въстаническият залп принуди стрелбата на турците да замлъкне. Излиш-

ко Търново. Калчо Костадиев от село Камила, Черняй Мерджанов от Карнобат, Апостол..., Никола Рутниколибата, Яни Фъстъкчията от Лозенград...

Халачев завари участъка си подготвен. По всички колиби имаше обучени и въоръжени бъдещи въстаници. Село Кладара, чисто българско, имаше 80 семейства, със свещеник Илия Петков, учител Райко Арнаудов, църква „Свети Пантелеймон“ и училище.

През лятото на 1902 г., селото бе посетено от агитаторите Д. Узунов и Дико Джелебов. Тогава покръстиха свещеника и селяните Димитър Лазаров, Димитър Желязков, Киро Русинов, Ефтим Киров, Стоян Найденов. До края на годината селото бе посетено от Пано Ангелов, Петко Пухов и Георги Костадиев. Тогава покръстиха мъжете на цялото село в църквата. Избраха селски комитет в състав – Моско Михайлов, свещеник Илия Петков, Иан Георгиев Далопчиев. Няколко от покръстените ходиха в Аланкайряк и донесоха кримки и една мартина със събрани пари за въоръжение. Селската смъртна дружина ликвидира разбойническата чета на Петър Странджата.

До въстанието Халачев с хората си обикаляше района и обучаваше смъртниците. ... В края на юли дойде съобщение, че приближават дните на въстанието. В участъка приготвиха склад за хранителни припаси и съоръжения. В място гористо, усойно, непроходимо – между Николовата колиба и Вълчанов мост – смъртните дружини провеждаха учения. Обучаваха се на нощни учения и неприятелски изненади.... На 1 август получиха писмо. Викаха Халачев на връх Папия. Там той намери Герджиков с четата му. Наблюдаваха с бинокъл движението на войската във Василико. Македонските кюмюрджии от гората и Папия им носеха сведения за градската управа.

Валеше дъжд. Пороен августовски дъжд. Небето се бе продънило и нямаше спасение във временно струпаните колиби. Прогизнаха дрехи и снаряжение. На 5 август дъждът спря и небе-

поздравят с победата и да организират новата власт на освободеното Василико. Халачев с четниците си се върна в участъка си. Двадесет дни българите от

участъка на Халачев се радваха на спечелената си свобода. И тогава от юг настъпи турската войска. Запали подред Резово, Блаца, Маджур, Пергополу. Изпратените разузнавачи в Мидия не се върнаха. Настъпилата войска плени мъжете, неуспели да се изтеглят с общата колона на бежанците. Препратиха ги към одринския затвор. Наредването на ГРБТ бе да се организира прехвърлянето на населението в България. Близко бяха укрепилите се в Малко Търново гарнизони. От юг настъпваше войската. Над подгоненото население

нависна ужасът на погрома.

Правителството на Фердинанд заповяда на българските погранични войски да затворят границата за бежанците. Граничарите не спазваха заповедта. Те не бяха кобурги.

След Илинденско-Преображенското въстание Димитър Халачев се връща на военна служба. Жени се за Мария, с която има двама сина – Тодор и Желю. Като умира съпругата му и остава сам, Димитър Тодоров Халачев отива да живее в село Извор при сестра си Бърза Домузчиева. Работи като библиотекар и е училищен настоятел. Умира на 27 март 1952 година в село Извор, Бургаско.

На 25 март 2004 г. в Извор е основана тракийска организация, която носи неговото име, а на 20 август 2006 г. Тракийско дружество „Димитър Тодоров Халачев“ поставя паметник на гроба му и президентът Георги Първанов, съпругата му историчка и специалистка по македоно-одринското революционно движение Зорка Първанова, директорът на Националния исторически музей Божидар Димитров и почетният председател на Тракийско дружество „Екзарх Антим I“ в Бургас Маруся Любчева откриват паметна плоча пред сградата на клуба.

Завършил Малкотърновската прогимназия, Димитър избягва заедно със свои съученици в България, като прекосяват границата през нощта, щастливи, че са надхитрили граничарите на две държави. Много бяха бегълците от Източна Тракия в Бургас. С тяхна помощ Димитър постъпва в шивашка работилница.

Запознава се с младеж, който го научава да свири на флигорна. Мобилизират го в 24-ти Черноморски пехотен полк. Минава през школата подофицери. Така Димитър става тръбач на полка. В бургаския хотел „Москва“ Михаил Герджиков, Стоян Петров Топузова и Христо Силянов го запознават с програмата на бъдещото въстание за освобождаването на Одринска Тракия. За Димитър готвеното въстание не е новост. Той е запознат с темата още по време на Големите маневри (в текста „манаври“) в Шипка. По време на отпуската си в Малко Търново Дико Джелебов му обещава да говори с Георги Кондолов и да го включат в агитационните чети. Участва в неуспешната акция на гара Синеклии и влиза в подготвителната чета в лъката при Факъдере.

ДОБРОДЕТЕЛИТЕ НА ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ

Проф. Д-Р Георги Янков

Продължава от миналия брой

Въпросът за изтеглянето на българската армия от Беломорието е поставен изрично от Чарчил и Идън в разговорите им със Сталин и Молотов (от 9 до 11 октомври 1944 г.). Това е предварително „условие, без което не може“ (Conditio, sine qua non!), за да започнат преговорите за сключване на примирие.

Привързаността и любовта на тракийските българи към Беломорска Тракия е пословична – те я наричат с най-скъпи имена: „Златна Тракия“, „Каматна (Хубава) Тракия“... През последните години бяха написани десетки краеведчески изследвания за селища от Западна Тракия. В тях личи голямата привързаност и обич на авторите – потомци на тракийските бежанци, към родните селища на техните предци. Като илюстрация ще цитирам написаното от авторите на историята за село Доганхисар, където „въздухът винаги носи аромата на цъфнали бадеми или божур, на риган, пирен, драналика, зеленика, кумбарика... Природа и хора тук са слети в едно слово, Доганхисар – Градец, откърмилото... титана на южнородопското революционно движение срещу турското робство – Капитан Петко войвода.“ Потомци на тракийски бежанци масово започнаха да посещават родните места на своите предци. За това спомогна и книгата на Димитър Шалапатов за българските християнски селища в Беломорска Тракия, в която наред с някогашните са дадени и сегашните гръцки наименования на селищата. Писателят Никола Инджов определя книгата като „великолепен фотоалбум за българското Беломорие, като пътеводител през историята и днешния ден“. Вече над десет години, всяка година фондация „Д-р Димитър Щерев“ организира и спонсорира поход „По стъпките на тракийските мъченици от есента на 1913 г.“. Председател на фондацията е известният лекар проф. Атанас Щерев, потомък на бежанци от Бе-

ломорска Тракия (село Балъкбой, днешно Мелиа).

Може да се говори за едно **четвърто духовно връщане** на потомците на тракийските българи към Беломорска Тракия.

ТРУДОЛЮБИЕ, ЧЕСТНОСТ И ПЕСТЕЛИВОСТ.

С възхищение за тези характерологични черти на българите от Беломорска Тракия говори Пол Русел, директор на финансите на Междусъюзническа Тракия (управлението на френския генерал Шарпи – от октомври 1919 до май 1920 г.). В рапорт до главнокомандващия на съглашенските войски на изток – генерал Франше д'Еспре, той пише: „*Два елемента си оспорват бъдещето в страната, като оставим на страна турците, които отдавна трябва да си отидат там, от където са дошли... У днешните потомци на древните гърци почти нищо не е останало от това, което величаем в тяхното минало... Без всякакво съмнение бъдещето на тази страна принадлежи на това младо и кораво племе (българите), надарено с рядко трудолюбие, честност и пестеливост.*“

Тези редове е добре да бъдат прочетени от навъдилите се през последните десетилетия ругатели на всичко българско. Какви добродетели са притежавали само нашите предци – някогашните тракийски българи.

Един от тези някогашни тракийски българи е и писателят Константин Петканов (1891–1952 г.) от Каваклия. В статията си „*Характерни черти на българина*“ той също откроява трудолюбието, честността и пестеливостта на българина. Неговата характерология се основава в значителна степен на наблюденията му върху битието и съдбата на тракийските българи. Според Петканов, *трудът за българина е висша нравствена ценност: „Луда е, но е хубава и на работа – работна“; „Ако чакаш радост в къщата си, то чакай я със запретнати ръкави“; „Посред нощ да*

съмне, посред нощ ставам“...

Що се отнася до пестеливостта, Петканов отбелязва, че българинът печели пари за да си купи земя, добитък, стопански принадлежности. Жълтиците се връзват в девет възела: „*Бели пари – за черни дни*“. Докато по отношение на парите българинът проявява трайна пестеливост, то за хляб, жито и другите домашни произведения той е щедър: „*Гостоприемството е украшение на българската къща*“. Българинът посреща гостите сърдечно – слага им богата трапеза. Там, където гостоприемството е в култ, не може и дума да става за скъперничество.

Илия Бешков обрисова приятеля си Константин Петканов по следния начин: „*Коста е български селянин, който оре и жъне добре, пее хубаво, говори искрено, играе и танцува като дедите си и плаче само от умиление. Той стана писател, защото искаше да замени загубените земи, дом и слънчеви радости с думи, написани на лист, чиято белина го свързваше със светлината на беломорското небе.*“

В тази забележителна характеристика на Константин Петканов, направена от Илия Бешков, са изпълнени редица най-характерни черти на някогашните тракийски българи изобщо.

БАЛАНСИРАНост, УМЕРЕНОСТ.

Тракийските българи от Беломорието и Одринско по характер и ум са умерени и балансирани. Писателят Антон Страшимиров отбелязва, че „*българинът по Одринско и из Родопите е и в политическите борби постепенен, отколкото човекът в коя да е друга от българските групи*“. От гледна точка на разглежданите характерологични черти – умереност, балансираност и постепенност, тракийските

■ Константин Петканов

ОПТИМИЗЪМ, БЛАГОРОДСТВО, ЛИПСА НА ОТМЪСТИТЕЛНОСТ.

За някогашните тракийски българи е характерна оптимистичната мисъл: „*Червата да ти се влачат, казвай поясът ти се е разпасал!*“ Подобна метафорична мисъл не съм срещал в други райони на българското етническо землище. Възможно е да съществува, но за тракийските българи тя е типична характерологична черта, свързана с

българите са близки до традиционната фолклорна група на родопчаните (рупците). Това не е случайно. Много български християнски селища в Беломорска Тракия населяват югоизточните ридове на Родопите (Сачанли, Манастир, Доганхисар, Голям Дервент, Малък Дервент и др.).

По темперамент тракийските българи се различават от македонските. Отново ще се позовам на Антон Страшимиров. Според него македонецът е „*неспокоен*“, „*сангвинично буен*“, „*необуздан в бой*“, „*дайте му да се бие в гърдите, да декламира и да се жертва*“. Тези черти не са типични за западнотракийските българи.

Умереността на тракийците от Беломорието и Одринско граничи понякога и с онова, което нарекох в една от моите книги „*тракийска стеснителност*“. Писателят Никола Инджов – сам потомък на български бежанци от село Манастир – отбелязва, че „*тракийските българи са хора със стеснителна памет*“. Едно симпатично качество, но в случая донякъде попречило разорението на тракийските българи през 1913 г. (нямашо „*равно в новата ни мъченическа история*“, акад. Милетич) да заеме трайно място в българската историческа памет. Разбира се, тази констатация не сменя отговорността от родните историци и писатели. Едва ли Батак или Героятно редица от разглежданите характерологични черти на тракийските българи също са претърпели своите трансформации в

превратностите на историческото им битие. Това могат да кажат само хора със силни характери. Днешните поколения обичаме да се оплакваме, но като си помисли човек какво са преживявали нашите предци... Дали сегашните поколения биха издържали на подобни изпитания?

Може би най-впечатляващата характерологична черта на тракийските българи е благородството и липсата на отмъстителност. Войводата Димитър Маджаров изказва забележителната мисъл: „*В борбата за справедливост и свобода да не се достига до отмъщение!*“ Тази благородна мисъл по-късно изкристализира в девиза на тракийските българи: „*Не забравяйте, но не отмъщавайте!*“. Както отбелязва акад. Георги Марков, този девиз „*звучи толкова благородно, че би трябвало да се осъзнае и от другите съседни народи*“.

В резултат на големите исторически и социални трансформации през десетилетията, потомците на някогашните тракийски българи се пръснаха и размесиха сред останалото население на България. Това е част от общия процес на преливане и размесване на старите български традиционни диалектни и фолклорни групи, които съществуваша в историята на българския етнос. Вероятно редица от разглежданите характерологични черти на тракийските българи също са претърпели своите трансформации в

рамките на общия процес на трансформация на българския национален характер.

Въпреки големите социални трансформации, потомците на тракийските българи продължават да съхраняват своята историческа памет. За това съдейства и дейността на **родолюбивата българска организация Съюз на тракийските дружества в България**.

Въпрос на морал, дълг и почит към хилядите невинни жертви, дадени от тракийските българи през 1913 г., е да не бъдат забравени. Неблагодарни ще бъдем, ако не защитим тяхната памет. Историята се изучава, за да се вземат в „*снет вид*“ ценностите, създадени в миналото, да почерпим поуки и образци от него.

БЕЛЕЖКИ

Райчевски, С. (2018) Предаването на гражданската власт в Беломорието на ЕАМ и изтеглянето на българските войски през септември 1944 г. – В: Сборник Тракия, том VIII. Хасково: ТНИ (филиал), с. 56.

Бакърджиев, К., М. Бакърджиева. Цит. съч., с. 9.

Шалапатов, Д. (2011) Българските християнски селища в Западна (Беломорска) Тракия. Велико Търново: Български писател.

Инджов, Н. (2012) Прилив на православие и българска реч. – В: Сборник Тракия, том V. Хасково: ТНИ (филиал), с. 228.

Алекова, Е. (2018) Посечени, но не и победени. По стъпките на тракийските мъченици от 1913 г. – В: Сборник Тракия, том VIII. Хасково: ТНИ (филиал), с. 250.

Разбойников, А. Цит. съч., с. 10–11.

Петканов, К. (1930) Характерни черти на българина. – В: сп. "Философски преглед", 4/30, София: Печатница "Христо Г. Данов", с. 343–367.

Бешков, И. (1981) Коста оживя! – В: Илия Бешков. Словото. Варна: Г. Бакалов, с. 64.

Страшимиров, А. (1993) Нашият народ. 2-ро изд. София: Ятрус, с. 83.

Пак там, с. 81.

Янков, Г. Цит. съч., с. 95.

Пак там, с. 206.

Попчев, З. (2010) Войводата Димитър Маджаров. Хасково: Опонент, с. 120.

Марков, Г. Встъпителни думи към първото издание на книгата на Делчо Порязов. Вж.: Порязов, Д. Цит. съч., с. 5.

Христов, И. (2014) Българският национален характер 19–20 век. Еволюция и трансформация. София: Изток–Запад.

РОСЕН БОНЕВ – ПОЧЕТЕН ГРАЖДАНИН НА ТОПОЛОВГРАД

Да бъде удостоен със званието „Почетен гражданин“ на Тополовград симоновградчанинът Росен Бонев. Това гласува на заседанието си през месец април Общинският съвет на Тополовград. Предложението внесе кметът на община Тополовград Божин Божинов. Мотивът за удостояването на Бонев е за съществен принос в развитието на спорта. Роденият през 1957 г. Росен Бонев е общински съветник в Симоновград, треньор и президент на местния клуб по борба „Вълко Костов“. От 22 години оглавява Комисията по борба в Българската асоциация на спортистите от малките градове. Той е Официалното връчване на званието ще стане през юни, когато се провежда турнирът по борба край манастира

Българската Асоциация на спортистите от малките градове. Росен Бонев е председател на тракийското дружество в Симоновград и радетел на тракийската кауза.

Почетното звание бе връчено на Росен Бонев от кмета на общината Божин Божинов на тракийския събор край манастира „Света Троица“ в Сакар планина, където се провежда и турнир по борба. Присъстващите аплодираха бурно Росен Бонев. С решение на Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България Росен Бонев е удостоен с възпоменателния медал „175 години от рождението на Капитан Петко войвода.“

„Света Троица“ в Сакар планина, което е прецедент. Роденият през 1957 г. Росен Бонев е общински съветник в Симоновград, треньор и президент на местния клуб по борба „Вълко Костов“. От 22 г. оглавява Комисията по борба в

НАГРАДА ОТ „КЕХЛИБАРЕН ГРОЗД“

На 22 юни т.г. се проведе за 10-ти път националният фолклорен фестивал „Кехлибарен грозд 2019“ в с. Лозен, община Любимец.

Организатори са читалище „Просвета – 1925“ и кметството със съдействието на Община Любимец и Института за етнология и фолклористика към БАН. Двудневната проява бе под патронажа на Министерството на културата. Тракийският хор към тракийското дружество „Яни Попов“ – Ивайловград получи специалната награда на журито – златна статуетка и парична премия.

Съюзът на тракийските дружества в България, Съюзът на българските писатели и Литературният салон „Тракия“ обявяват

КОНКУРС за стихотворение и есе за Капитан Петко войвода

Конкурсът е посветен на 175 години от рождението на легендарния войвода и революционер. Резултатите от конкурса ще бъдат обявени на 18 декември – рождения му ден.

Предлаганите за конкурса стихотворения и есета трябва да бъдат изпратени на адрес: 1000 София, ул. „Стефан Караджа“ 7 А, Съюз на тракийските дружества в България (за конкурса) – електронния адрес на вестник „Тракия“ или на email: vesttrakia@abv.bg. Крайният срок за изпращане на творбите е 31 октомври 2019 г.

Ще бъдат присъдени първа, втора и трета награда за стихотворение и първа, втора и трета награда за есе.

Ансамбъл „Китна Тракия“ с нови концертни участия

Хасковският ансамбъл за народни песни и танци „Китна Тракия“ и дамска певческа група „Тракийска дъга“ при читалище „Тракия – 2008“ бяха специални гости на Националния фолклорен фестивал „Кехлибарен грозд 2019“ в с. Лозен, община Любимец. На откритата сцена в центъра на селото певци, танцьори

и оркестранти за пореден път показаха своите постижения в пресъздаването на тракийския фолклор.

Фестивалът се проведе за 10-ти път. Организатор е читалище „Просвета-1925“ и кметството със съдействието на Община Любимец и Института за етнология и фолклористика към БАН. Двудневната про-

ява бе под патронажа на Министерството на културата.

Ансамбъл „Китна Тракия“ се представи и на традиционния селищен празник на община Минерални бани. Жителите и гостите в националния курорт аплодираха богатата концертна програма на лятната естрада.

ПРЕДСТОЯЩО

„ЦВЕТОВЕТЕ НА СТРАНДЖА“

На 17 август 2019 г. Община Малко Търново и Съюз на тракийските дружества в България организират едновременно детски пленер по изобразително изкуство „Цветовите на Странджа“. Пленерът ще се проведе на историческата местност „Петрова нива“ по време на Националния възпоменателен събор, посветен на 116-та годишнина от Илинденско – Преображенското въстание. Целта му е да се популяризират историята, културата и природата като извор на творческо вдъхновение за децата. За участие ще бъдат поканени представители от ателиета за изобразителни и приложни изкуства. Всяка група ще се състои от ръководител и трима участника, на възраст от 12 до 16 години. По време на заниманията децата могат да работят и с природни материали – дърво, камък, керамика, текстил и др. Пленерът няма конкурсен характер.

Община Малко Търново поема разходите за транспорт, който включва извозването на участниците от гр. Бургас до м. Петрова нива и обратно, и храната. Участниците в пленера трябва да си носят работни материали. Максималният формат на рисувателния лист е 35 x 50 см. С творбите от пленера ще бъде уредена изложба на открито. За допълнителна информация и контакти: Дирекция „Култура, образование и спорт“ – 05952 / 30-77; Мария Патронова – 0885 44 68 12

„С ПЕСНИТЕ НА МАНОЛ МИХАЙЛОВ“

На 17 август т.г. на „Петрова нива“, край град Малко Търново, ще се проведе Трети фолклорен конкурс „С песните на Манол Михайлов“. Той е посветен на 60-годишния юбилей на странджанския народен певец. Организатори са Община Малко Търново, народно читалище „Просвета – 1914“ – Малко Търново. Националният фолклорен конкурс „С песните на Манол Михайлов“ има за цел да предостави възможност за изява на индивидуални изпълнители и фолклорни колективи от страната, които изпълняват и песни от репертоара на Манол Михайлов. И да се стимулира интереса на все повече млади хора към фолклорното богатство на България. В раздела „Изворен фолклор“ индивидуалните изпълнители са в пет групи: до 7 години, от 7 до 11, от 11 до 14, от 14 до 18 и над 18 години. В същия раздел има две групи до 18 и над 18 години. Едната от песните задължително трябва да бъде от репертоара на странджанския народен певец Манол Михайлов. Конкурсът е със състезателен характер. Във всяка възрастова група ще бъдат раздадени първа, втора, трета награда и поощрителни награди. Най-добре представителният се участник получава най-високата награда – приз на името на Манол Михайлов. Има и специална награда на кмета на Община Малко Търново. Заявки за участие се приемат в срок до 5 август 2019 година на: e-mail: kostadin_mihailov@abv.bg; patronova_marija@abv.bg и телефони: 0879 122 529; 05952 3070; За допълнителна информация: www.malkotarnovo.org – Facebook: МАНОЛ МИХАЙЛОВ. Всички разходи по пребиваването и пътуването са за сметка на участниците.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Иван ГАЙДАРОВ -зам. гл. редактор, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел. 02/986 71 26; факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Източни Родопи за откриватели

Няколко затънтени места, където да се загубиш с удоволствие

МАРИЯ МАНОЛОВА

Източните Родопи са място, на което няма почти никаква причина да бъдеш. В гънките на планината тук се крият стотици древни светилища, но достъпът до повечето от тях е възпрепятстван. Селата още пазят топлината на отминали векове, но рядко има кой да чуе историите им. В горите има стотици красиви видове, но гледките са достъпни за малцина. Повечето хора ще се сетят за големите археологически открития като древния комплекс Перперикон или светилището Татул. Но има и друг подход към тази част на планината - да се загубите нарочно, за да откриете по-интересните места и истории. Предлагаме поглед към четири такива по-малко познати места.

ГЛУХИТЕ КАМЪНИ

С всеки завой пътят към Глухите камъни става по-зелен и по-тих. Скалите, в които сякаш с магия са изсечени над 450 ниши, се намират в източнородопския рид Гората, на пътя между с. Малко градище и Ивайловград. На около 8 км след селото има малка отбивка с беседка. Оттам тръгва черен път, който води към светилището. Пътеката (минава се за около 40 минути) е равна и спокойна и без предупреждение изправя посетителите срещу първата вертикална стена с десетки ниши на метри над земята. Все още няма отговор на въпроса как са създадени нишите, но вероятно са служили като погребално светилище, в което са поставяни урни с праха на загинали траки.

Пътеката се вие покрай няколко подобни скали, докато достигне до най-високата част на масива. Тук се открива гледка към съседните хълмове и язовир „Ивайловград“. На това място през V-VI в. се появява християнска църква, която в момента е обект на археологически разкопки. В скалата вдясно обаче ясно личат следи от

по-древна и митична дейност. В камъка са изсечени ниша-олтар и двайсетина стъпала, които водят до още по-внушителна 360-градусова гледка към околността и площадка, на която вероятно древни жреци са извършвали своите ритуали.

Проучванията на това място започват едва през 2008 г. и продължават бавно и до днес. Подобно на много от светилищата в района вероятно то е било активно от ранножелязната епоха и е продължило да съществува с навлизането на Римската империя и християнството. През XIII в. оттук минават рицарите от четвъртия кръстоносен поход, с което затихва и животът на това място.

Наблизо се намират древната крепост „Ефрем“ и язовир „Ивайловград“

МАДЖАРОВО

Маджарово е сред известните дестинации в района най-вече заради природозащитната дейност на Българското сдружение за защита на птиците. Повечето посетители на втория най-малък град в България (с население между 300 и 700 души, в зависимост от източника) идват тук, за да наблюдават семействата белоглави и египетски лешояди, които гнездят в околните скали. Заслужава си обаче и разходката с каяк надолу по течението на р. Арда. Тук реката прави няколко широки завоя, до които няма човешки достъп от друго място, но кипи животът на черни щъркели, скални дроздове и десетки други видове.

Наблизо се намират скалният кръг Кромлех край с. Долни Главанак и таханджийницата в с. Бориславци

СКАЛНИ ГРОБНИЦИ КРАЙ С. ПЧЕЛАРИ

Стигането до древните скални гробници край с. Пчелари не е трудно, но ще

се харесат най-вече на тези с изследователски дух. Гробниците се намират край пътя между с. Пчелари и изоставеното с. Орешари и откриват красива гледка към р. Арда, с. Поточница на отсрещния ѝ бряг и вливащата се наблизо р. Крумовица. Най-близкият достъп е през необозначена отбивка вдясно от пътя в посока с. Орешари. Черният път продължава няколкостотин метра, докато не се озове по средата на няколко ниви, от които се открива гледка към белия скален венец и гробниците. Може да изберете сами своя маршрут през нивите и коларските пътища

до подножието на скалите. Най-лесно ще се ориентирате, достигайки до ниска каменна постройка в средата на нивите. Директно от нея в посока скалите се намира и началото на изоставената пътека за гробниците. Не повече от 10 минути нагоре по бетонните стъпала се стига до самите скали. Двете гробници представляват дълбоки ниши, ориентирани на запад. Вътре ще откриете древни рисунки на геометрични фигури, а отвън - панорамна

гледка към долината на Арда и близката скална арка край с. Орешари.

Наблизо се намират скалните ниши Кован кая и абразивните кладенци край стената на яз. „Студен кладенец“

КРЕПОСТТА „БЯЛГРАД“

„Бялград“, една от най-запазените крепостни кули в България, се крие в меките хълмове край пограничното село Гугутка. Пътят започва от нивите край селото и

се движи покрай реката в продължение на около час. Освен жаби тук ще срещнете черни щъркели и още много видове птици. След като пресича три поляни, пътят тръгва нагоре по хълма на крепостта и след около 20 минути достига до „разклона“ за крепостта. Той представлява стара дрека, вързана на клон, и трудно забележима пролука в храстите. Крепостта от края на XII век се намира на върха на малък хълм с изглед към

долината на Бяла река и съседните хълмове. Стените от над 8 м, зад които някога са стояли три жилищни етажа, днес са почти непокрътни. С известно усилие може да ги изкачите за още по-добра гледка към околността. Крепостта не е добре проучена, но вероятно тя е била центърът на феодално селище.

Наблизо се намират меандрите на Бяла река

СЪВЕТИ ЗА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ

Много от пътищата в тази част на Родопите са в лошо състояние и с всяко „изгубване“ по GPS или по карта трябва да сте подготвени за изненади. Главният път между Ивайловград и Момчилград например изглежда като гръбнак на всяко пътешествие в района, от който удобно да се спуснете към различни села и забележителности на север или на юг. За съжаление в момента той е в незавършен, изоставен ремонт - някои участъци са без мантинела и маркировка, а други изцяло без асфалт. Много от третокласните пътища също са отдавна изоставени. Отделете повече време и повече търпение, ако минавате например по пътя Долно Градище - Долни Воден - Маджарово, както и Пчелари - Падало - Белопопци.

Меките хълмове на Източните Родопи са на значително по-ниска надморска височина от останалата част от планината - средно малко над 300 метра. Температурите тук са високи, а най-доброто време за посещение е през пролетта или през ранната есен. Много от маршрутите са изложени на слънце, което ги прави предизвикателство за горещите летни месеци. Посещението в такъв момент задължително трябва да бъде подсилено със слънцезащитен крем, крем против насекоми, шапка и изобилни количества вода. Добрата новина е, че на много места по пътя ще видите чешми, на които да се разхладите.

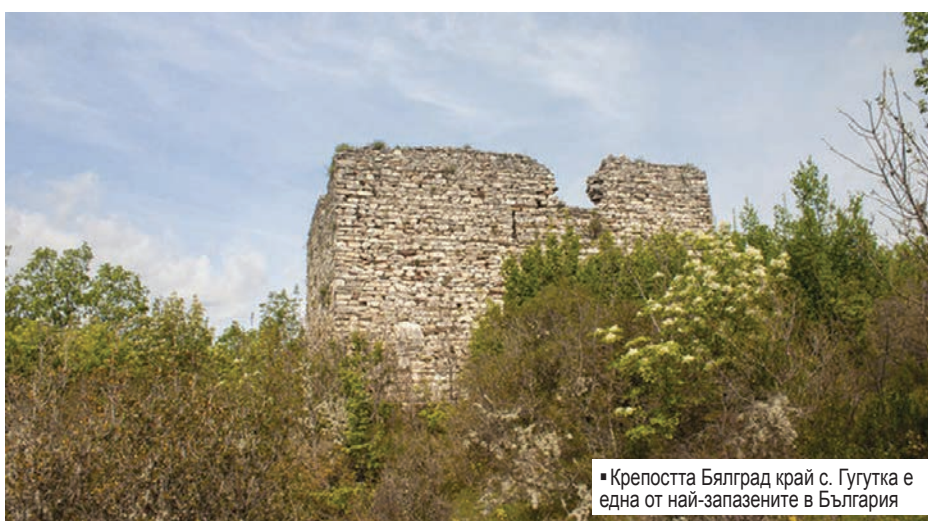
Фото: Мария Манолова

■ Скалните ниши „Глухите камъни“

■ До скалните гробници край с. Пчелари се стига след около час разходка край р. Арда

■ Крепостта Бялград край с. Гугутка е една от най-запазените в България